

מ"ח 4405/16 - חיים ארבל נגד מדינת ישראל, למתן החלטה או פס"ד

בבית המשפט העליון

מ"ח 4405/16 - ג'

כבוד המשנה לנשיאה א' רובינשטיין
חיים ארבל

לפני:
המבקש:

נגד

מדינת ישראל

המשיבה:

למתן החלטה או פס"ד

החלטה

א. בקשה למשפט חוזר לפי סעיף 31(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן חוק בתי המשפט), בעניינו של המבקש, שהורשע ביום 14.4.15 בבית משפט השלום בתל אביב בת"פ 15525-07-11 (השופטת ל' מרגולין-יחידי) בגניבה בידי מורשה לפי סעיף 393(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977, ובקבלת דבר במרמה לפי סעיף 415 לחוק העונשין; ביום 14.12.15 דחה בית המשפט המחוזי תל אביב-יפו בע"פ 56264-07-15 (הנשיאה ד' ברלינר והשופטות א' נחליאלי-חיאט וע' רביד) את ערעור המבקש לעניין עבירת קבלת דבר במרמה, אך ביטל את הרשעתו בעבירת הגניבה והפחית את גזר דינו בהתאם. המבקש נדון לחודש עבודות שירות, כפי שיפורט, ויש להניח כי כבר ריצהו.

רקע והליכים קודמים

ב. על פי המפורט בכתב האישום, ביום 7.8.08 קיבל לידיו המבקש - עורך דין במקצועו - שיק על סך 2,946 ₪ מידי נפגע תאונת דרכים (להלן המתלונן) אשר התקשר עמו לקבלת שירותיו יום קודם לכן, בעבור תשלום אגרה והוצאות ראשוניות של תביעת פיצויים נגד חברת הביטוח "הראל" (להלן "הראל"). נאמר, כי בחודשים הבאים טען המבקש בכזב בפני המתלונן ובתו במועדים שונים כי נפגש עם נציגי "הראל" ואף הגיע מולם להצעת הפשרה; כאשר התברר למתלונן כי פגישות אלה כלל לא התקיימו - פיטר את המבקש. אף על פי כן, פנה המבקש ביום 24.9.09 אל "הראל" בשם המתלונן ללא קבלת הסכמתו. עוד לפי כתב האישום, בחודשים הבאים מיאן המבקש להשיב את השיק ומסמכים רפואיים שהיו אף הם בידי, חרף בקשות חוזרות ונשנות מצד בתו של המתלונן. נטען, כי מארג עובדתי זה מקים את יסודותיהן של עבירות הגניבה בידי מורשה וקבלת דבר במרמה. במקביל להליך הפלילי, ובעקבות תלונה, הגישה ועדת האתיקה של לשכת עורכי הדין קובלנה נגד המבקש בבית הדין המשמעתי המחוזי תל אביב והמרכז (בד"מ 94/11) בגין המעשים נשוא כתב האישום.

ג. ביום 11.11.12 הודיעה המשיבה לבא כוח המבקש דאז, עו"ד אורי קינן (להלן עו"ד קינן) כי הסכימה לחזור בה מן האישומים בתיק הפלילי בכפוף לשני תנאים מצטברים: הראשון, כי יודה במיוחס לו במסגרת הקובלנה המתנהלת נגדו בבית הדין המשמעתי; והשני, כי ישלם את יתרת החוב כלפי המתלונן בתיק ההוצאה לפועל שפתח נגדו. בהתאם, הודיעו הצדדים לבית המשפט כי הגיעו להסכמה ביניהם. ברם, בחלוף חודש ימים, משלא מילא המבקש אחר תנאי ההסכם, הציבה המשיבה תאריך יעד מצידה, אשר גם בו לא עמד המבקש. כתוצאה מכך, הודיעה המשיבה לעו"ד קינן ביום 28.1.13 כי אינה רואה עצמה מחויבת להצעה שהוצגה בהסדר הטיעון. לאחר הודעה זו, הפקיד המבקש ביום 29.1.13 את יתרת החוב למתלונן בתיק ההוצאה לפועל, אולם עדיין לא מילא אחר התנאי הראשון בהסדר - הודאה בקובלנה בבית הדין המשמעתי. נוכח זאת הודיעה המבקשת לבית משפט השלום כי אינה רואה עצמה כבולה עוד להסכם, ועקב כך נקבע התיק להוכחות.

ד. בהחלטה מיום 14.4.15 הרשיע בית משפט השלום את המבקש בשתי העבירות שיוחסו לו בכתב האישום - גניבה בידי מורשה וקבלת דבר במרמה. עובר לדין בעונש, הגיש המבקש עתירה למתן צו על תנאי בפני בית משפט זה (בג"ץ 3815/15 ארבל נ' מדינת ישראל (2015)); השופטים נ' הנדל, נ' סולברג וע' ברון), בה הלין על כך שהמשיבה לא עמדה בהתחייבותה ומשכה את כתב האישום. בפסק דין מיום 7.6.15 נדחתה העתירה על הסף, ראשית נוכח היעדרם של פרטים מהותיים מן העתירה; ושנית, מפאת השלב המתקדם שבו נמצא ההליך, שכן הדיון בעונש נקבע למחרת פסק הדין. ביום 2.7.15 גזר בית משפט השלום את עונשו של המבקש לארבעה וחצי חודשי מאסר בפועל, שירוצו בעבודות שירות; שבעה חודשי מאסר על תנאי; קנס של 5,000 ₪; פיצוי למתלונן בסך 2,500 ₪; וחתימה על התחייבות בסך 15,000 ₪ להימנע במשך שנתיים מיום מתן גזר הדין מביצוע העבירות בהן הורשע.

ה. על הכרעת הדין וגזר הדין הגיש המבקש ערעור לבית המשפט המחוזי בתל אביב בע"פ 56264-07-15. בערעור קבל המבקש על התנהלות המשטרה בעניינו, אשר לקתה לדידו בפגמים חמורים בשלב החקירה. נטען, כי לאחר שהתיק נגזר מפאת חוסר עניין לציבור - תוך הודעה למבקש - נפתח מחדש עקב ערר שהגיש המתלונן, וזאת מבלי לעדכן את המבקש. בנוסף, טען המבקש כי פתיחת התיק נעשתה בחוסר סמכות בניגוד לסעיף 64 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, מאחר שאותו גורם אשר סגר את התיק היה זה שהחליט בעניין הערר. עוד נטען, כי כתב האישום התיחס לסכום המלא שהעביר המתלונן לידי המבקש, חרף כך שמחצית מן הסכום - 1,500 ₪ - כבר הושבה למתלונן ביום 26.4.10, טרם הגשת כתב האישום. בנוסף, העלה המבקש שתי טענות הגנה מן הצדק בגין

אכיפה בררנית. לשיטתו, הגשת כתב האישום בעניינו היתה חריגה, כיון שהמקרה דנא שונה ממקרים דומים בהם הורשעו עורכי דין בעבירות של גניבה בידי מורשה וקבלת דבר במרמה - ראשית, לא הופקדו הכספים בנאמנות; ושנית, המבקש לא עשה בהם שימוש לטובתו.

ו. בפסק דין מיום 14.12.15 החליט בית המשפט המחוזי לקבל בחלקו את ערעורו של המבקש, כך שזיכה אותו מעבירת הגניבה בידי מורשה, תוך הותרת הרשעתו בעבירת קבלת דבר במרמה על כנה. זאת, לאחר שבמהלך הדיון בערעור הסכימה המשיבה לוותר על ההרשעה בעבירה של קבלת דבר במרמה וביקשה להותיר את עבירת הגניבה בידי מורשה, ואילו המבקש היה נכון להיפוך הדברים. בסופו של דבר, קיבל בית המשפט את עמדת המבקש, תוך שהוא סומך ידיו על נכונות המשיבה לוותר מעיקרא כליל על הרשעה פלילית במסגרת ההצעה שהוצגה למבקש כאמור. נותרה איפוא ההרשעה בקבלת דבר במרמה ובוטלה ההרשעה בגניבה בידי מורשה. פסק הדין הדגיש את החשיבות שבסיוסם ההליכים המשפטיים בתיק, המתנהלים מזה שנים מספר. בהתאם, הופחת בהמשך עונש המאסר שהוטל על המבקש לחודש שירוצה בעבודות שירות; יתר רכיבי הענישה נותרו בעינם.

טענות המבקש

ז. במסגרת הבקשה, עותר המבקש לערוך בעניינו משפט חוזר מכוח סעיף 31(א)(2) לחוק בתי המשפט, בטענה כי ראה חדשה המצויה בידיו כיום - אשר לא הוצגה בהליכים הקודמים - עשויה לשנות את תוצאות המשפט ולהביא לזיכוי המוחלט. בבקשה נטען כי היה על המשיבה למשוך את כתב האישום, הואיל והתברר שלמעשה מילא אחר התנאי השני אשר נקבע בהסדר הטיעון - קרי, הודאה בקובלנה בפני בית הדין המשמעתי. המבקש מצביע על כך שביום 2.6.13 הודיע עו"ד קינן - ששימש כבא כוחו בניהול המשא ומתן מול המשיבה וייצגו בהליכים מול בית משפט השלום עד שפיטר אותו המבקש ביום 27.11.13 - לבית הדין המשמעתי כי מרשהו מודה בקובלנה; זאת, מבלי לעדכן בדבר ההודעה את המבקש או את בית משפט השלום, אשר דן באותה העת בתיק הפלילי. המבקש טוען כי נתוודע אל עובדת הרשעתו בהליך המשמעתי ונסיבותיה רק לאחר שהעביר הטיפול בעניין לידיו של עורך דין אחר.

תגובת המשיבה

ח. המשיבה מתנגדת לבקשה למשפט חוזר בנימוק כי אין עילה המצדיקה היענות לה. עוד נטען בתגובה כי השתלשלות העניינים במקרה דנא, על היבטיה הפליליים והמשמעתיים, מבטאת התנהלות בלתי ראויה מצד המבקש ומצדיקה את חיובו בהוצאות אישיות.

ט. המשיבה בדעה כי הראיה החדשה שעליה סומך המבקש את ידיו אינה מצדיקה קיום של משפט חוזר בעניינו. ראשית, חולקת המשיבה על פרשנות המבקש לפיה הודעת עו"ד קינן בפני בית הדין המשמעתי מהוה הודאה שלו בקובלנה; לשיטתה, המסמך הוא לכל היותר הצהרה על כוונה או רצון להודות. שנית, נטען כי החלטת אב בית הדין על גבי המסמך אינה נושאת כותרת של הכרעת דין ואף אינה מנוסחת ככזאת. בנוסף, אין בהחלטה קביעה כי המבקש ביצע את העבירות המיוחסות לו בקובלנה, ועל כן קשה לראות בה הכרעת דין מרשיעה. שלישית, מצביעה המשיבה על כך כי

אין המסמך מהוה ראייה חדשה כלל, אלא ראייה קיימת; נטען כי באי כוחו של המבקש היו מודעים היטב לקיומו של המסמך עוד בשעה שהתנהלו הדיונים בבית משפט השלום, וכי הצגתו כראיה חדשה איננה אלא בגדר אימוץ קו הגנה חדש לצורך הבקשה.

י. עוד מתיחסת המשיבה אל טענת המבקש כי הוא עצמו לא הכיר את המסמך, בשל התנהלות בא כוחו דאז, עו"ד קינן; אשר מהוה במהותה טענה לכשל בייצוג. נטען, כי בנסיבות הללו היה על המבקש לצרף לבקשה את תגובתו של עו"ד קינן, ומשלא עשה כן - אין לקבל את הטענה. בנוסף, גורסת המשיבה כי יש לדחות את הטענה לגופה, מאחר שהמבקש החליף את ייצוגו בחודש נובמבר 2013, וכבר היה מיוצג על ידי באי כוח אחרים בשלב פרשת ההגנה והטיעונים לעונש. הואיל ופרוטוקול הדיונים הללו מעיד, לשיטתה, בבירור על מודעותם של אלה לקיומו של המסמך, קשה להלום טענה כי התנהלות עו"ד קינן השפיעה על תוצאות ההליך.

יא. לבסוף, מטעימה המשיבה כי מיקוד הבקשה בהחייאת הסדר הטיעון שפקע, אינו מצדיק קיומו של משפט חוזר. מובהר, כי הצעת ההסדר היתה תחומה בזמן, ומשחלף תאריך היעד מבלי שעמד המבקש בתנאים שהוצבו לו - הודיעה המשיבה למבקש ולבית המשפט כי זו בטלה מבחינתה. בנסיבות אלה, גם אם תתקבל טענת המבקש כי הורשע בהליך המשמעתי בשלב מוקדם יותר ביוני 2013, עדיין מדובר בפרק זמן מאוחר ממועד פקיעת ההצעה, בינאר אותה שנה. לכן, אף אם תתקבל הראיה החדשה אין בכוחה לשנות את תוצאות המשפט לטובת המבקש.

דיון והכרעה

יב. לאחר עיון בבקשה ובתגובת המשיבה, הגעתי לכלל מסקנה כי אין בידי להיעתר לה. נאמר פעמים רבות, כי ביסודו של מוסד המשפט החוזר המעוגן בסעיף 31(א) לחוק בתי המשפט עומדת השאיפה ליצור איזון בין שני ערכים מרכזיים: חשיפת האמת ומניעת הרשעות שווא, מחד גיסא; ועקרון סופיות הדיון והתכליות שבבסיסו - הבטחת ודאות משפטית, יציבות ויעילות דיונית, מאידך גיסא (ראו, למשל, מ"ח 1282/16 שקלים נ' מדינת ישראל, פסקה כ"א (26.6.16); מ"ח 499/14 דאוד נ' מדינת ישראל, פסקה כ"ח (28.4.15); להלן עניין דאוד). איזון הערכים מחייב איפוא שלא יתקיים משפט חוזר אך משום שהמבקש מתקשה להשלים עם הרשעתו (מ"ח 3974/07 שמואלי נ' מדינת ישראל, פסקה 5 (2007)). נקודת המוצא לדיון בבקשה למשפט חוזר היא כי פסק הדין נשוא הבקשה ניתן כדין ובדין יסודו, אך בשל קיומה של אחת העילות המנויות בחוק מוטל ספק בצדקתו ומכאן האפשרות שתוצאתו תשתנה (מ"ח 4057/02 סובחי נ' מדינת ישראל, פסקה 7 (10.7.02)). התיחום לארבע העילות שבחוק מתבקש גם לפי השכל הישר, שכן אין מדובר בהליך נוסף של ערעור על פסק הדין, בו תינתן למבקש "הזדמנות נוספת" לטוות גרסה שונה או משופרת (מ"ח 3139/13 רחמיאן נ' מדינת ישראל (25.5.14)).

יג. הבקשה דנא מושתתת בעיקרה על העילה החקוקה בסעיף 31(א)(2) לחוק בתי המשפט, שעניינה קיומן של עובדות או ראיות העשויות, לבדן או ביחד עם החומרים הקיימים בתיק, לשנות את תוצאות המשפט לטובת המבקש. כמו כן, על אף שהדבר לא צוין במפורש, דומה כי בטענה לקיומה של ראייה חדשה גלומה טענה נוספת - לכשל בייצוג - אשר עשויה בנסיבות מסוימות להקים את "עילת הסל" המעוגנת בסעיף 31(א)(4), אשר עניינה חשש כי בהרשעה נגרם לנידון עיוות דין. עיון בבקשה ובתגובת המשיבה העלה, כי המבקש לא הצליח להניח תשתית ראייתית ממשית להוכחת

יד. כידוע, נטל כבד מוטל על המבקש עריכתו של משפט חוזר בעילת קיומה של ראייה חדשה (מ"ח 4191/11 אגבאריה נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (6.6.12)). אין די בעצם הגשתן של ראיות חדשות כדי להצדיק קבלת בקשה למשפט חוזר (מ"ח 5336/14 סיסו נ' מדינת ישראל, פסקה 23 (21.1.15)); עליהן להיות בעלות "משקל סגולי" אשר יש בו כדי להביא לשינוי תוצאות המשפט (עניין דאוד, פסקה ל"א). עוד נקבע, כי על הראיות להיות חדשות במובן המהותי, ולא כאלה שניתן היה להגישן בבתי המשפט הקודמים ומובאות עתה כדי לנסות להטות את הכף (ראו מ"ח 226/16 זלום נ' מדינת ישראל, פסקה ט"ו (29.6.2016)). יישום הדברים בנדון דידן מעלה כי המבקש לא עמד ברף הנדרש לשם הוכחת קיומה של עילה זו. הראיה נשוא הבקשה היא הודעה שניתנה לבית הדין המשמעתי בשנת 2013 - כמעט שנתיים לפני מתן ההכרעה במשפט הפלילי שהתנהל בבית משפט השלום; וזאת, במסגרת הליך אשר המבקש היה צד לו, כך שיש להניח כי היה ביכולתו לגשת למסמך, והיתה גם התיחסות להודאה בדברי בא כוחו עו"ד קינן בדיון מיום 29.9.13, אף שהמבקש לא התייבץ. יוטעם, כי גם אם תתקבל טענת המבקש כי התודע אל דבר ההודעה אך באחרונה ואף אם תידחה עמדת המשיבה לפיה ההודעה אינה מהוה הודאה בקובלנה, עמדה שעל פניה יש בה ממש, אין בראיה זו כדי להקים עילה למשפט חוזר. ודוקו, ולכך משקל מרכזי בהתיחסות לטענה, הבקשה דנא מופנית כלפי החייאת הסדר טיעון, אשר תוקפו פקע חודשים ארוכים (לכל המאוחר בינואר 2013) לפני מתן ההודעה לבית הדין המשמעתי ביוני 2013. אכן, למחרת הודעת הפרקליטות ב-28.1.13 הפקיד המבקש את יתרת החוב, אך אותה הודעה-הודאה נטענת בבית הדין המשמעתי באה, כאמור, רק ב-2.6.13, אפילו לשיטה שלפיה אכן נראה בה הודאה. יוסף, כי קשה להלום את הטענה גם מן הבחינה המהותית, שכן הסיבה שסיפק המבקש לשיהיו שבהגשת הראיה היא העדר מודעותו לדבר מתן ההודאה. ממה נפשך, אם עיין המבקש בפרוטוקול בית משפט השלום, ידע על הדבר; אך אם נכוחה גרסתו כי הוא עצמו כלל לא היה צד לאותה הודעה-הודאה, אין הוא יכול לאחוז במקל בשני קצותיו ולטעון שיש לראות בה הוכחה למילוי מצדו אחר התנאי שהוצב במסגרת הצעת המשיבה. בית המשפט אינו שוטה שבעולם.

טו. אתיחס בקצרה גם לטענה לכשל בייצוג, אשר הובלעה כאמור בנימוקי הבקשה לעניין היודעותו המאוחרת המבקש אל קיומה של הראיה. ראשית, הטענות כלפי עו"ד קינן הועלו מבלי שצורפה תגובתו. כפי שהודגש בפרשות קודמות פעמים מספר: "ההגינות הבסיסית והצדק הטבעי דורשים, כי כשבאים להטיל דופי בעבודתו המקצועית של פלוני, יש מקום כי גרסתו תישמע" (מ"ח 3766/16 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה כ"ב (10.9.2015)). מעבר לאמור, נדמה שאין להלום את הטענה גם לגופה. עו"ד קינן אמנם ייצג את המבקש במהלך המשא ומתן שהתנהל מול המשיבה, אולם הוחלף בבאי כוח אחרים בהליכים שנתקיימו בבית משפט השלום ובבית המשפט המחוזי. ומכל מקום, כאמור, הזכיר אותה "הודאה" בישיבה מ-29.9.13. הואיל והטענה המרכזית מופנית כלפי התנהלותו של עו"ד קינן מול בית הדין המשמעתי ו"הסתרת" דבר ההודעה מבית משפט השלום - אין להלום נוכח האמור את הטענה לפיה נגרם עיוות.

טז. לבסוף יוער, כי קשה להתעלם מכך ששתי ערכאות נדרשו לעניינו של המבקש, כאשר בית המשפט המחוזי אף זיכה אותו מעבירת הגניבה בידי מורשה והפחית את עונשו בהתאם. בנסיבות אלה, דומה כי הבקשה להחיות את הסדר הטיעון חותרת תחת הערך המרכזי העשוי להטות את הכף לטובת עריכת משפט חוזר - חשיפת האמת ומניעת הרשעות שווא. תכליתו של הסדר טיעון היא ויתור הצדדים על בירור עובדתי מעבר לכתב האישום (המתוקן על פי רוב), לטובת סיום ההליך הפלילי בלא הליך הוכחות (ראו עמי קובו נאשמים בלתי-עקביים במשפט מודים באשמה וטוענים לחפותם 54-51 (2009)), וחשש מרכזי באשר להליך הוא פן אדם חף מפשע יידחק להודות באישומים המיוחסים לו אך בשל ההקלה המוצעת בעונשו או אי אילו טעמים אחרים של רצון לסיים או של "התשה" (בג"ץ 5699/07 פלונית (א') נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד סב(3) 550, 575 (2008)); ראו גם: אורן גזל "הסדרי טיעון ובעיית החף" משפטים לה 1

(2005). במקרה דנא, חשש זה מאוין הודות לקיומם של שני הליכים פליליים, שלא נטען בבקשה כי לקו בפגמים דיוניים כלשהם. אדרבה, דומה כי בירורו המלא של המקרה בפני שתי ערכאות - ערכאה דיונית וערכאת ערעור - מחזק דווקא את ערך חשיפת האמת, ומטה את הכף ביתר שאת כנגד עריכתו של משפט חוזר.

יז. בשל האמור אין בידי איפוא להיעתר לבקשה.

ניתנה היום, ט"ז באלול התשע"ו (19.9.2016).

המשנה לנשיאה
